

UDK: 343.352(497.11)
Bibliid 0543-3657, 62 (2011)
God. LXII, br. 1144, str. 19–35.
Izvorni naučni rad
Primit: 20. septembar 2011. godine

*Dr Goran NIKOLIĆ*¹

Korupcija: promene globalne pozicije Srbije u poslednjoj deceniji

SAŽETAK

Indikatori nivoa korupcije u Srbiji, i pored toga što nisu potpuno jednoznačni, ukazuju na to da posle 2000. dolazi do trenda vrlo sporog pada koruptivnih aktivnosti. Napredak u borbi protiv korupcije u Srbiji ocenjen je kao spor i od strane Saveta Evrope i Evropske komisije. Ipak, evaluacija napretka bila bi potpunija da postoje napredniji domaći indikatori korupcije ili metodi evaluacije progressa u borbi protiv korupcije.

Očekuje se da nastavak reformi, povezan i uslovljen evropskim integracijama, omogući da ovaj trend ne bude prekinut. Sistemske reforme su put koji bi trebalo nastaviti. Po parametrima nivoa korupcije (indeks percepcije korupcije, *Doing Business Rank*, lista konkurentnosti SEF, indeks kontrole korupcije itd.), Srbija zaostaje za zemljama regiona koje su članice EU ili su blizu ulaska u tu integraciju.

Ključne reči: korupcija, Srbija, region, reforme, rang.

1. Značaj fenomena korupcije

U ekonomskoj analizi fenomena i posledica korupcije, kojoj ćemo posveti pažnju u ovom radu, korupcijom se smatra nastojanje da se radi lične koristi maksimizira prihod od službe, što onda kao posledicu ima poremećaj u uslovima tržišne utakmice i smanjenje racionalnosti ekonomskog ponašanja. Korupcija je dodatni transakcioni trošak jer unosi neizvesnost kod izbora alternativa, te zato izaziva teško izmerive štete po ekonomsku efikasnost. Ekonomskim rečnikom, korupcija se može smatrati i posebnom situacijom razmene u kojoj javni službenik svoj položaj smatra izvorom prihoda i želi da uveća dobitak.² Korupcija uključuje delatnosti

¹ Dr Goran Nikolić je naučni saradnik Instituta za evropske studije. E-mail: goranvnikolic@gmail.com.

² U predmodernoj državi smatralo se opravdanim kupovati javne položaje (Montesquie, Bentham), birati službenike prema poreklu ili stranačkom kriterijumu i tretirati građane

kao što su podmićivanje (primanje novca ili druge beneficije čime se utiče na odluku javne vlasti), nepotizam (patronaža i primenjivanje porodičnih kriterijuma u odlučivanju o javnoj stvari), te zloupotreba položaja za ličnu korist (ilegalno korišćenje javnog dobra, usluge itd.).

U skorije vreme, sa demokratskim društvom, sve se više ističe sistemski disfunkcionalnost korupcije. Korupcija je faktički društveni nedostatak, manjak pretpostavki, društvenih normi i vrednosti potrebnih za normalno delovanje slobodne tržišne privrede. Zbog posledica koje korupcija izaziva ona postaje nepodnošljiva smetnja razvitku zemlje i privrede, jer ko zloupotrebljava funkciju, indirektno ugrožava sam temelj struktura vlasti i ekonomije.

Korupcija u zemljama u razvoju i zemljama u tranziciji, pa i u Srbiji, često predstavlja ozbiljan ekonomski i politički problem. Ovim pitanjem intenzivno se bave i najznačajnije međunarodne organizacije. OUN je prihvatila Rezoluciju protiv korupcije i mita, i deklaraciju o zabrani mita u međunarodnim poslovnim transakcijama.³ Svetska banka jedan je od glavnih pobornika svetskog pokreta za suzbijanje korupcije. Ona ne može da se meša u unutrašnje odnose i zakonsku regulativu zemalja, ali sve više daje zajmove uz uslove ugovora koji sprečavaju prelivanje tih sredstava u ruke lokalnih političara.⁴ Inače, Srbija je ratifikovala brojne konvencije OUN, Saveta Evrope, Pakta za stabilnost Jugoistočne Evrope itd., koje se tiču antikorupcijskih aktivnosti.⁵

Godišnjak *Transparency Internationala* publikovan je 1. decembra 2011. Po izveštaju, samo pet zemalja koje nisu članice OECD (*Organisation for*

---

kao objekt vladanja, a ne kao nosioce suvereniteta. U viktorijskoj Engleskoj, carskoj Rusiji, Pruskoj ili drugim uređenim državama još i u 19. stoleću prevladava takav sistem. Tek u moderno doba stvara se profesionalna i nepodmitljiva uprava, a napušta tzv. *spoils system* (SAD do *Pendleton Acta* 1883), elektoralni nepotizam (karakterističan za razdoblje Treće republike u Francuskoj), ili sistem protekcije (na snazi do 1854. u Engleskoj). Podmićivanje, nepotizam ili zloupotreba javne vlasti prestaju da se smatraju normalnim i funkcionalnim pojavama i smatraju se štetnim i zabranjenim.

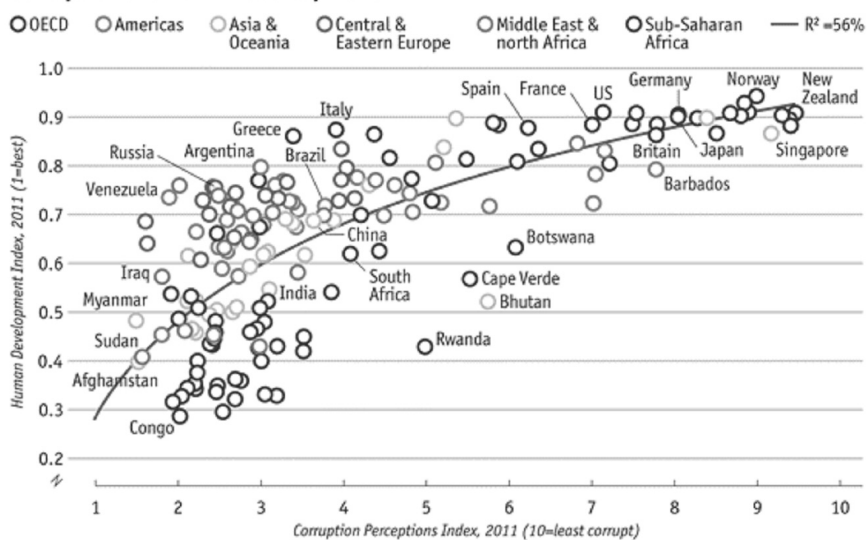
³ *UN Declaration against Corruption and Bribery in International Commercial Transaction*, United Nations Resolution Against Corruption and Bribery, 51/191.

⁴ Svetska banka nastoji da aktivno deluje na suzbijanju korupcije ekonomskom politikom, podsticanjem institucionalnih reformi, nadzorom korišćenja sredstava i podrškom za međunarodne inicijative koje se tiču racionalizacije administrativnih postupaka, pojednostavljenja poreskog sistema, uklanjanja administrativne kontrole cena, podsticanja privatizacije državnih preduzeća.

⁵ To su, pored ostalih: Konvencija OUN protiv korupcije; Konvencija OUN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala; Krivičnopravna konvencija Saveta Evrope o korupciji; Konvencija Saveta Evrope o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom. Potpisana je i Građanskopravna konvencija Saveta Evrope o korupciji. Srbija učestvuje u inicijativama za borbu protiv korupcije: Grupa država za borbu protiv korupcije (GRECO); Program Saveta Evrope protiv korupcije i organizovanog kriminala u Evropi (PACO); Program Saveta Evrope protiv korupcije i organizovanog kriminala u Jugoistočnoj Evropi (OCTOPUS); Antikorupcijska inicijativa Pakta za stabilnost Jugoistočne Evrope (SPAI); Izabrani komitet eksperata Saveta Evrope za evaluaciju mera za sprečavanje pranja novca (MONEYVAL); Proces saradnje zemalja Jugoistočne Evrope (SECEP); Program Međunarodne trgovinske komore za borbu protiv korupcije; itd.

Economic Co-operation and Development) spadaju među dvadeset pet najuspešnijih (Singapur, Hong Kong, Barbados, Bahami i Katar). Na dnu liste uglavnom su siromašne afričke ili bivše komunističke i autoritarne države (Turkmenistan, Venecuela, Kuba). Komparirajući indeks percepcije korupcije sa *Human Development Indeksom* (HDI) OUN (kombinovana mera GDP (*Gross Domestic Product*) po kupovnoj moći, obrazovanju, životnom veku i edukaciji), pokazuje da kada je indeks percepcije korupcije iznad 4,0 postoji jaka korelacija sa novim HDI.⁶

Corruption and human development

Sources: Transparency International; UN Human Development Report

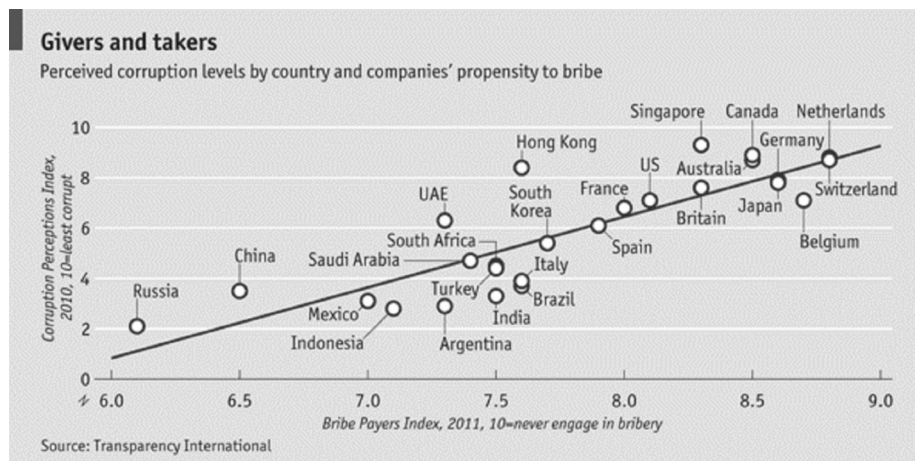
Trebalo bi dodati i da je organizacija *Transparency International* (Berlin) 2. novembra 2011. objavila ažuriranu verziju svog indeksa davalaca mita na osnovu ankete u kojoj je učestvovalo 3.000 poslovnih ljudi koji su odgovarali na pitanje kako procenjuju verovatnoću da preduzeća plaćaju mito. Rangirano je 28 zemalja koje čine 80% globalne trgovine i investicija. Rusija i Kina, očekivano, imaju najpozamašnije marže. Holandske i švajcarske kompanije procenjene su kao „najčistije“, a slede ih one iz Belgije, Nemačke i Japana. Građevinarstvo i industrija, kada su u pitanju vladini ugovori (što nije iznenađujuće), bili su „najprljaviji“. Razočaravajuće je da najnoviji podaci pokazuju kako nema značajnih promena u odnosu na prethodno izdanje iz 2008. Situacija je loša uprkos velikim promenama u nacionalnim zakonodavstvima i međunarodnim aktivnostima protiv mita.⁷

⁶ Corruption and development: Corrosive corruption; *The Economist* online, 2.12.2011.

⁷ Obično je optuživanje zvaničnika u siromašnim zemljama za „lepljive prste“ lakše (i manje rizično za pravni odgovor) nego istrage protiv onih koji ih podmićuju. Bribery: “Supply side”, *The Economist*, nov 5th 2011.

Naizgled, bilo je dosta pokušaja da se stvari poprave. Saudijska Arabija osnovala je agenciju za borbu protiv korupcije. Kina, Indija i Indonezija usvojile su antikorupcijske zakone, što je učinila i Rusija (većina posmatrača misli da je to pokušaj da se osigura članstvo u STO i OECD). Ali, praktični napredak prilično je mali. *Transparency International* se žali da Nemačka, Japan i Saudijska Arabija još nisu ratifikovale Konvenciju UN o korupciji. Čak 21 od 38 država koje su potpisale konvenciju protiv korupcije OECD, uključujući i Australiju, Brazil, Kanadu, Meksiko, Južnu Afriku i Tursku, pokazuje malo ili nimalo uspešno sprovođenje te konvencije. Pokušaji da se podstakne G20 da pooštri pravila o transparentnosti i podmićivanju takođe su se „zaglibili”. Indeksi korupcije ne uspevaju da istakne ključnu ulogu posrednika: banaka koje se bave korupcijskim plaćanjem i advokata koji svoje klijente savetuju kako da zaobiđu zakone protiv korupcije. Potrebna su nova pravila kojima bi se kompanije obavezale da javno publikuju svoje poslovanje sa vladama.

Percipirana korupcija po državama i sklonost kompanija korupciji

Izvor: *Bribery: Supply side. The Economist*, nov. 5th 2011, *Transparency International*.

Negativni uticaj korupcije na ekonomiju: referentne studije

Rastuće interesovanje među ekonomistima za institucionalna pitanja praktično ih je prisililo da pažnju usmere na tenziju između sebičnog ponašanja (pohlepe, ili ekonomski rečeno „maksimizacije koristi”) i opštih vrednosti. Ono što je za ekonomiste možda najvažnije pitanje su troškovi korupcije, a posebno njihov iznos u našoj zemlji. Činjenica je da čak i kad korupcija i ekonomski rast koegzistiraju, podmićivanje nameće troškove i izaziva poremećaje. Korumpirani visoki zvaničnici podržavaju neproaktivna javna ulaganja. Suzan Rouz-Ejkerman (*Susan Rose-Ackerman*), ekonomistkinja koja se dugo bavila fenomenom korupcije, u značajnoj meri osporava i tezu mnogih ekonomista da je korupcija „efikasno mazivo”

birokratskog sistema, odnosno privatizovana deregulacija. Ukazano je i na to da korupcija snižava rast investicija, iako su rezultati početnih istraživanja bili dvoznačni. Kada se u vezu dovedu korupcija i investicije, kako su studije pokazale, korupcija u velikoj meri odvrća strane investicije. Zanimljivo je i to da je utvrđeno kako strane investitore velika korupcija odvrća manje od masovne sitne korupcije. Rouz-Ejkerman ukazuje na to da je jedna od ključnih teorijskih i praktičnih tema veza korupcije i stope ekonomskog rasta: visoka korupcija i niske stope rasta su povezane. Ipak, ova veza nije univerzalna, jer postoje i slučajevi veoma korumpiranih zemalja koje imaju visoki rast.⁸

Johan Lambsdorf (*Johann Graf Lambsdorff*) bavio se odnosom GDP i ukupnog kapitala (kao pokazatelja prosečne produktivnosti kapitala u zemlji) prema nivou korupcije (2003). On je na uzorku od 69 zemalja otkrio značajni negativni uticaj korupcije na ovaj pokazatelj. Npr., kada bi Tanzanija imala nivo korupcije Britanije njen nivo GDP porastao bi za čak 20%. Lambsdorf pokazuje da povećanje korupcije za jedan poen na skali od deset (*highly clean*) do nula (*highly corrupt*) smanjuje produktivnost za 4% GDP (korupcija smanjuje uticaj kvaliteta birokratije, pa su ključne reforme javnog sektora) i obara neto godišnji kapitalni priliv za 0,5% GDP. Inače, Lambsdorf je utvrdio malu korelaciju između ukupne veličine javnog sektora i korupcije.⁹ I Mo (2001) pokazuje signifikantni negativni uticaj korupcije na rast na uzorku od 45 zemalja u periodu 1970–1985.¹⁰ Dreher i Hercfeld (*Herzfeld*), proučavajući troškove korupcije (2005) pokazuju da povećanje korupcije za jedan poen redukuje rast GDP za 0,13% i GDP *per capita* za 425 dolara.¹¹

Korupcija smanjuje ukupna ulaganja, ograničava strane direktne investicije (SDI) i ohrabruje preterana ulaganja u javnu infrastrukturu. Brojne empirijske studije potvrđuju negativan uticaj korupcije na rast GDP i produktivnosti.¹² Korupcija ima negativan uticaj na SDI (što pokazuju studije Wei S. J. 2000,¹³ i Abed & Davoodi 2002¹⁴). Inače, investitori daju

⁸ Rouz-Ejkerman S., 2007, *Korupcija i vlast (Uzroci, posledice, reforma)*, Službeni glasnik, Beograd, str. 9.

⁹ Lambsdorff, J. Graf (2003), "How Corruption Affects Productivity", *Kyklos*, Vol. 56 (4), pp. 459–476.

¹⁰ Mo, Pak Hung (2001), "Corruption and Economic Growth", in: *Journal of Comparative Economics*, 29 (1); pp. 66–79.

¹¹ Dreher A., Herzfeld T., 2005, *The Economic Costs of Corruption: A Survey and New Evidence*; Thurgau Institute of Economics, Kreuzlingen and University of Konstanz.

¹² Tanzi V., Davoodi H., 1997, *Corruption, Public Investment, and Growth*, IMF, NBER, International Monetary Fund (IMF) – Fiscal Affairs Department, October 1997, IMF Working Paper No. 97/139.

¹³ Wei, S-J. & Smarzynska B., 2000, *Corruption and Composition of Foreign Direct Investment: Firm-Level Evidence*, NBER Working Paper 7969.33.

¹⁴ Abed, George T. & Davoodi, Hamid R. (2002), "Corruption, Structural Reforms, and Economic Performance in the Transition Economies", in: George T. Abed and Sanjeev Gupta (Ed.): *Governance, Corruption, & Economic Performance*, International Monetary Fund, Publication Services, Washington, D.C.; pp. 489–537.

prednost zajedničkim ulaganjima jer domaći partneri bolje poznaju lokalnu korupcionašku praksu. Interesantno je da je u SFRJ ovo bio jedini način da strani investitor uđe na tržište.

Studije su takođe pokazale i to da ni privatizacija sama po sebi nije rešenje problema korupcije, to jest utvrdile su da uticaj privatizacije na nivo korupcije nije jasan. Primećeno je da je korupcija pozitivno povezana sa stepenom u kojem su državne regulacije nejasne i labave. Shodno tome i privatizacija u Istočnoj Evropi bila je praćena korupcijom, jer je bilo malo dobre regulacije. Iz toga su istraživači izveli zaključak da bi reforma trebalo da izbegava složena pravila, a posebno ona kojima je veoma teško upravljati. Smanjenje korupcije i izbegavanje poreza je u *trade of* odnosu sa smanjenjem pravednosti, što je indikativno za Srbiju.

Ni uticaj nivoa konkurencije na rasprostranjenost korupcije u jednom društvu nije jednoznačan. Ona ponekad može da poveća, umesto da smanji korupciju. Na primer, ako se firme takmiče kvalitetom, stvara se podsticaj za podmićivanje onih koji kontrolišu kvalitet, umesto podizanja standarda usluga.

Studije su pokazale i to da demokratija smanjuje korupciju, ali ne trenutno (parlamentarizam je praćen nižim nivoom korupcije, dok su sistemi sa snažnim predsednicima opaženi kao više korumpirani). Demokratija ograničava korupciju, ali samo na dugi rok i samo ako stvara konkurentne uslove (Čikago u SAD je primer da i to ne mora biti istina; isto pokazuje i visok nivo korupcije u Italiji ili Meksiku).

Ni empirijski rezultati o uticaju decentralizacije na korupciju nisu jedinstveni i zavise od načina na koji se decentralizacija meri. Važan nalaz predstavlja i to da države koje karakteriše građanska saradnja i poverenje među ljudima, kao i one sa dobro razvijenim subnacionalnim jedinicama, dolaze u poziciju da izvrše decentralizaciju i u isto vreme smanje korupciju.

Korupcija kod carina svodi se na falsifikovanje uvozne dokumentacije (da bi se smanjila uplaćena carina) ili na mito od uvoznika. Ovde je interesantan primer Srbije, koja je sa uvođenjem PDV 2003. došla u situaciju da spozna kako je njen uvoz bio značajno manji, odnosno da je bio namerno precenjivan.

Pojedini autori pak smatraju da korupcija verovatno potiče iz nejednakosti, što ukazuje na smanjenje nejednakosti kao metod za snižavanje korupcije. Gupta i dr. (2002) proučavali su uticaj korupcije na nejednakost dohotka meren Gini indeksom.¹⁵ Pokazalo se da korupcija povećava nejednakost u obrazovanju i podeli zemljišta, ali i da nejednakost doprinosi korupciji.

Frank & Schulze (2000) su istraživanjem u vezi sa podmićivanjem među studentima pokazali da su studenti ekonomije skloniji korupciji od ostalih, i to ne naučnom indoktrinacijom, već samim izborom fakulteta.¹⁶

¹⁵ Gupta, S., Davoodi, H., Alonso-Terme, R. (2002), "Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty?", *Economics of Governance*, Vol. 3, pp. 23–45.

¹⁶ Frank, B. & Schulze, G.G. (2000), "Does economics make citizens corrupt?", *Journal of Economic Behavior and Organization*, 43, pp. 101–103.

Yang (2005) je pokazao da su nakon sprovođenja PSI programa (*pre-shipment inspection of import*), naplaćene uvozne carine porasle u proseku za 15–30 procentnih poena (istraživanje perioda 1980–2000) u prvih pet godina programa (troškovi programa su bili 2,6 puta manji od ostvarenih ušteda).¹⁷

Upoređivanjem nalaza o merama za smanjenje korupcije primećeno je da reforma koja je usmerena na poboljšanje kvaliteta, sloboda i nezavisnosti medija ima uticaja u smanjivanju korupcije, kao i nezavisnost tužilaštva. Najefikasniji način je da se eliminišu programi koji je podstiču – npr. nema izdavanja licenci za obavljanje posla, ili se ukidaju određene carine (kao SR Jugoslavija 2001), ili legalizacijom nelegalnih aktivnosti.

3. Merenje (indeksi) korupcije

Realno je nemoguće izmeriti korupciju s obzirom na to da iznosi mita nisu javno obznanjeni. Niko ne zna koliki je tačan godišnji iznos novca koji je izgubljen zbog koruptivnih pojedinaca i njihovih nezakonitih delatnosti. Mita nisu samo u novčanom obliku, jer su pogodnosti, usluge ili pokloni isto tako uobičajeni. Ipak, može se istraživati percepcija korupcije u društvu, mogu se konstruisati razni indeksi koji će komparativno i kroz vreme pratiti korupciju, može se utvrđivati korelacija između nivoa korupcije i ekonomskog rasta, nejednakosti, demokratizacije, itd.

Najpoznatija merenja korupcije vrše: *Transparency International* (pomoću indeksa percepcije korupcije) i Svetska banka (pomoću indeksa kontrole korupcije). Oba indeksa ispituju percipiranu prisutnost korupcije. Svrha objavljivanja indeksa je podizanje javne svesti o korupciji, kao i ukazivanje vladama širom sveta na negativni „imidž“ i nepoverenje koji nastaju kao posledica korupcije. Dakle, ova dva metoda nisu empirijski dokazana već su subjektivne prirode, budući da se temelje na stavovima ljudi i njihovim mišljenjima o percipiranom nivou korupcije. Ispitanici pripadaju različitim grupama, tako da su i njihova gledišta i shvatanja u odnosu na korupciju različita s obzirom na socijalnu i kulturološku pripadnost.

Indeks percepcije korupcije (*Transparency International*) meri stepen percepcije korupcije u javnom sektoru i među javnim službenicima u 178 zemalja sveta. Obuhvata trinaest različitih anketa i istraživanja koje sprovode deset nezavisnih institucija među iskusnim posmatračima (poslovnim ljudima, analitičarima i lokalnim stručnjacima). Zemlja se ocenjuje na lestvici od deset (bez korupcije) do nula (potpuna korupcija). Najbolje su kotirani: Danska, Novi Zeland, Singapur (imaju indekse po 9,3), kao i Finska (9,2).

WGI (*Worldwide Governance Indicators*) prikazuje agregatne i pojedinačne indikatore upravljanja za 213 ekonomija u razdoblju 1996–2009, i to za šest

¹⁷ Yang D., 2005, „Integrity for Hire: An Analysis of a Widespread Program for Combating Customs Corruption”, *Working Papers* 525, Research Seminar in International Economics, University of Michigan.

dimenzija upravljanja uključujući i kontrolu korupcije. Indikatori kombinuju mišljenja velikog broja preduzeća, građana i stručnjaka ispitanika u industrijskim zemljama i zemljama u razvoju. Tvorci WGI su: Danijel Kaufman (*Daniel Kaufmann*), Art Kraj (*Aart Kraay*) i Masimo Mastrucci (*Massimo Mastruzzi*).¹⁸ WGI omogućava komparaciju među zemljama, kao i praćenje napretka tokom vremena. Istraživanja generalno pokazuju da dobro upravljanje ima snažan, pozitivan uticaj na razvoj. WGI pokazuje da su mnoge zemlje postigle napredak u upravljanju i borbi protiv korupcije u protekloj deceniji, a takođe otkriva i da mnogim državama to nije uspjelo, naglašavajući ozbiljne izazove koji ostaju za njih. WGI pokazuje i da sadašnji standardi upravljanja ostavljaju mnogo prostora za poboljšanje, kako u razvijenim ekonomijama tako i u zemljama u razvoju.

Postoje i brojni ostali pokazatelji korupcije, kao što je godišnji izveštaj američkog *Wall Street Journala* i fondacije *Heritage (Index of Economic Freedom)*. *Wall Street Journal* i fondacija *Heritage* koriste deset indikatora za ocenu ekonomske otvorenosti, vladavine zakona i konkurentnosti zemalja obuhvaćenih istraživanjem. Ti indikatori su, pored oslobađanja od korupcije, i sloboda poslovanja, sloboda trgovine, fiskalna sloboda, troškovi vlade, monetarna sloboda, sloboda investicija, finansijska sloboda, imovinska prava i sloboda rada. Ekonomije obuhvaćene istraživanjem dobile su ocene od nula (najgora) do sto (najbolja) za svaki od tih indikatora, a njihove ukupne ocene određuju njihovo pojedinačno mesto u indeksu.

Freedom House u godišnjem izveštaju *Nations in Transit*, pored ostalog, pokriva i korupciju. Za tu namenu koristi se indeks koji ima vrednosti od jedan do sedam, kao i ostali indeksi koji svi zajedno čine kompozitni indeks demokratskog skora.

U našoj zemlji često se analizira indeks globalne konkurentnosti koji je konstruisan od strane eksperata Svetskog ekonomskog foruma. Polazi se od pretpostavke da u današnjoj globalizovanoj privredi postoji veliki broj faktora koji objašnjavaju konkurentnost nacionalnih privreda. Bitna odlika globalnog indeksa konkurentnosti takođe je i to što su svi faktori konkurentnosti podeljeni u dvanaest kategorija. Na ovaj način autori indeksa pokušali su da izvrše stepenovanje agregiranja faktora tako da se na jasniji način mogu sagledati ključna polja delovanja konkurentnosti. Prilikom formulisanja globalnog indeksa konkurentnosti koristi se ukupno 110 faktora konkurentnosti. Pri tome, Svetski ekonomski forum obuhvata većinu faktora koji su ključni za privredni rast i razvoj: institucije, makroekonomske faktore, infrastrukturu, obrazovanje, tehnologiju i ostalo. Podaci korišćeni u istraživanju dobijaju se na dva načina: direktnim merenjem (kvantifikovani podaci, dobijeni od relevantnih statistika i međunarodnih institucija) i anketama (podaci se dobijaju anketiranjem predstavnika ekonomske zajednice tj. njihovim ocenama subjektivnih pojava). Ono što se analizi

¹⁸ Kaufmann D., Kraay A., Mastruzzi M., 2009, Governance Matters VIII: Aggregate and Individual Governance Indicators, 1996–2008, World Bank Policy Research Working Paper No. 4978.

konkurentnosti Svetskog ekonomskog foruma donekle može zameriti, to je nedostatak u analizi pojedinih faktora koji bi mogli da utiču na konkurentnost pojedinih zemalja. U prvom redu ovde se ukazuje na socio-psihološke (ekonomske) faktore konkurentnosti, ali i neke druge – učešće u integracijama, blizina ekonomskih centara, ostali makroekonomski faktori (jedinični troškovi rada, devizni kurs), i ostalo. Takođe, druga bitna zamerka analizi Svetskog ekonomskog foruma tiče se činjenice da se u većoj meri oslanja na podatke dobijene u različitim anketama, što u određenoj meri subjektivizira dobijene ocene i može uticati na rezultat istraživanja.

U Srbiji se često citiraju nalazi istraživanja koje vrši Svetska banka: *Doing Business*. Tim indeksom obuhvaćene su čak 183 zemlje i brojni agregatni pokazatelji: dobijanje kredita, izdavanje građevinskih dozvola, osnivanje preduzeća, upis imovine, zaštita investitora, plaćanje poreza, prekogranična trgovina, sudsko nametanje sprovođenja ugovora, zatvaranje preduzeća. Svetska banka u okviru projekta *Doing Business* radi i BEEPS (*Business Environment and Enterprise Performance Survey*).

4. Mesto Srbije po indeksima korupcije - poređenje sa zemljama regiona

Prema godišnjem izveštaju *Transparensy Internationala*, objavljenom decembra 2011, Srbija je zabeležila pad indeksa percepcije korupcije sa 3,5, koliki je imala u protekle dve godine, na 3,3 (pad sa 78. na 86. mesto od 183 rangirane zemlje).¹⁹ Glavni problemi Srbije su nedovoljna reforma pravosuđa, kršenje antikorupcijskih zakona, vaninstitucionalna moć političkih partija koja utiče na rad javnog sektora, netransparentan proces donošenja odluka, nepotrebne procedure i nedovoljni kapaciteti organa koji vrše nadzor nad primenom zakona.²⁰

Činjenica je da vlast krši antikorupcijske zakone, da se usvajaju kontradiktorne odredbe, i da se obavlja diskreciona primena zakona. Pored toga, neki bitni antikorupcijski organi imaju i slaba ovlašćenja i još slabije resurse.²¹

Po indeksu kontrole korupcije Svetske banke, koji praktično prikazuje kvalitet upravljanja (WGI), Srbija je posle 2000. godine napravila značajan pomak. Tzv. *Country's Percentile Rank* za Srbiju, koji može da se kreće od nule do sto, porastao je sa 8 (2000) na 43 (2004), odnosno 53 (2008).

Prema godišnjem izveštaju američkog *Wall Street Journala* i fondacije *Heritage (Index of Economic Freedom)* objavljenom 12. januara 2011, većina svetskih ekonomija vratila se na pozitivnu putanju ka većim ekonomskim slobodama. Od zemalja Jugoistočne Evrope Makedonija ima 66 poena,

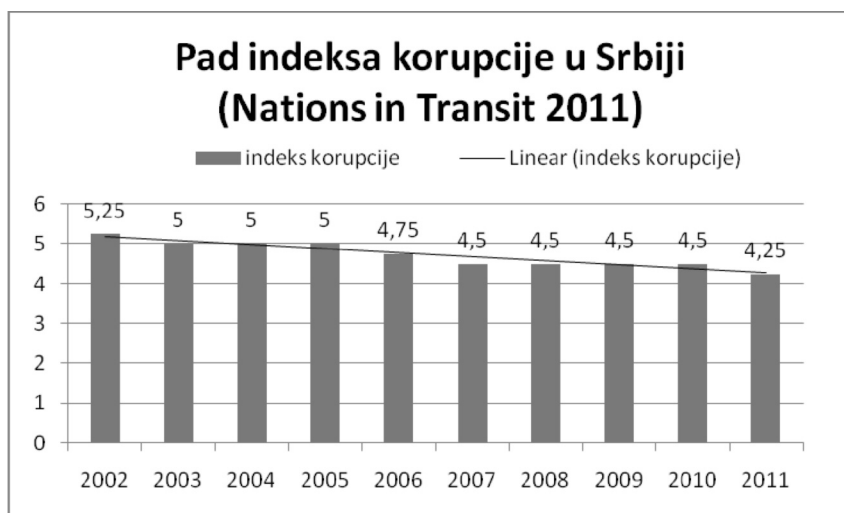
¹⁹ Indeks deset znači da u zemlji nema korupcije, a jedan da je zemlja prožeta korupcijom.

²⁰ Od zemalja bivše SFRJ najbolje je plasirana Slovenija, koja se nalazi na 35. mestu sa ocenom 5,9, Hrvatska i Crna Gora dele 66. mesto, Makedonija je na 69. mestu, dok je BiH gora od Srbije i sa indeksom 3,2 nalazi se na 91. mestu. Unmik-Kosovo je na 112. mestu.

²¹ Inernet, http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices.

zatim slede Bugarska (64,9), Rumunija (64,7), Turska (64,2), Albanija (64), Crna Gora (62,5), Hrvatska (61,1) i Grčka (60,3), spadajući tako u kategoriju „umereno slobodnih“ (između 60 i 69,9 poena). Makedonija je povisila svoju ocenu za 0,3 poena u ovoj godini usled poboljšanja u kategoriji oslobođenosti od korupcije i kategoriji monetarne slobode. Zabrinjavajuće je da su jedine zemlje u regionu koje su označene kao „većinom neslobodne“ BiH (57,5), Moldavija (55,7) i Srbija (58; 101. mesto), čije su ocene bile ispod svetskog proseka od 59,7%.

Freedom House u godišnjem izveštaju *Nations in Transit 2011* naglašava da je zahvaljujući određenim dostignućima u smanjenju korupcije Srbija dobila bolji rejting (4,25) nego prethodne godine (4,50). Dok sistemskim izvorima korupcije Srbija tek treba da se bavi, napredak u borbi protiv korupcije u 2010. bio je evidentan u boljem operativnom korišćenju postojećih kapaciteta, nakon prilagođavanja pravnog okvira. Rešenost da se aktivnije pokrene borba protiv korupcije posledica je i finansijskih potreba vlasti; međutim, institucije pokazuju istinsku posvećenost rešavanju problema, naročito posle javnog pritiska za raskidanje veze između krupnog biznisa i političke elite. Policija i tužioci sprovode niz operacija visokog profila, posebno ciljajući korupciju u zdravstvu i obrazovanju, naglašava se u izveštaju *Freedom House* za 2011.²²

Na godišnjoj uporednoj listi državnih ekonomija za 2011/2012, koju je Svetski ekonomski forum objavio septembra 2011, pokazalo se da u prethodnih godinu dana Srbija nije praktično uradila ništa da popravi svoju konkurentnost. Na listi konkurentnosti nalazimo se na 95. mestu od 142 zemlje, za jedno mesto bolje nego prethodne godine. Većina zemalja u okruženju poput Bugarske, Hrvatske, Rumunije, Albanije i Makedonije

zauzima pozicije od 74. do 79. mesta, dok je iza nas jedino BIH na 100. mestu. I dalje smo „najtanji” sa institucijama na 121. mestu, po efikasnosti tržišta roba i usluga nalazimo se na 132. mestu, a po efikasnosti tržišta rada na 112. Kao najveće prepreke obavljanju biznisa u Srbiji navode se neefikasna državna birokratija, korupcija i pristup finansiranju. Takođe, probleme predstavljaju i visoka inflacija, politička nestabilnost, poreske stope i poreske procedure. Po zaštiti imovinskih prava nalazimo se na 126. mestu, nezavisnosti sudstva na 128, a prema beskorisnosti državnog trošenja na 130. mestu. Poslovanje otežava i breme državne regulative (134), dok je efikasnost pravnog sistema u razrešavanju sporova na 137. mestu od 142 zemlje u svetu. Ni privatne kompanije ne doprinose mnogo konkurentskom ambijentu budući da smo po etičnosti kompanija na 130, a po efikasnosti korporativnih odbora na 136. mestu. Manjinski akcionari preduzeća u samo dve zemlje u svetu imaju gori status nego u Srbiji. Kada se radi o infrastrukturi, telekomunikacije su na odličnom 26. odnosno 28. mestu, kvalitet snabdevanja električnom energijom na 76, ali smo zato po kvalitetu puteva na 131, a železnice na 102. Mestu, po ovom izveštaju. Nekonkurentnost srpske privrede najbolje se ogleda u neefikasnosti tržišta roba i usluga gde smo u skoro svim kategorijama na začelju, osim što imamo jedan od nižih poreza na profit (10% nominalno, efektivno skoro dvostruko manje). Po snazi domaće konkurencije nalazimo se na 136. mestu, a efektivnost naše antimonopolske politike među najgorima je u svetu. Takođe, saradnja između poslodavaca i zaposlenih je na veoma niskom nivou (136), a i dalje smo među zemljama sa najvećim „odlivom mozgova”, čak 139. od 142. zemlje. Indikator kvaliteta banaka nas svrstava na 116. mesto.

Po uslovima poslovanja u svetu na objavljenoj listi Svetske banke (*Doing Business* 2012) Srbija je loše kotirana. Naime, prosečni *Ease of Doing Business Rank* (od 183 ekonomije) pokazuje da se Srbija nalazi na 92. poziciji, što je pad od četiri mesta u odnosu na izveštaj od prethodne godine.

Srbija ima najbolje pokazatelje u oblasti dobijanja kredita, gde je na 24. mestu, a najlošije u oblasti izdavanja građevinskih dozvola, jer je po tom kriterijumu na 175. mestu (pozicija u prethodnom izveštaju bila je za jedno mesto bolja) na listi 183 zemlje (za dobijanje građevinske dozvole potrebno je ispuniti 20 procedura, a taj proces traje 279 dana). Srbija je po osnivanju preduzeća na 92. mestu. Naime, potrebno je sedam procedura i 13 dana, troškovi iznose 7,8% dohotka *per capita*, minimalni uplaćeni kapital iznosi 6% dohotka *per capita*. U Istočnoj Evropi i Centralnoj Aziji isti pokazatelji su 6, 16, 8,3% i 10%, dok su u zemljama OECD uporedni indikatori daleko povoljniji: 5, 13, 4,7%, 14,1%, respektivno. Po ostalim pokazateljima koji su deo kompozitnog indikatora Srbija se relativno loše kotira i situacija se blago pogošala u odnosu na prethodnu godinu, što je prikazano u tabeli.²³

Ipak, uz desetak „lakah koraka” Srbija bi mogla da popravi svoj plasman za četrdesetak mesta, pod pretpostavkom da nijedna druga zemlja

²³ Internet, <http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/serbia/>.

ništa ne reformiše (ako koristimo metodologiju Svetske banke za proračun uslova poslovanja). Pored ostalog, trebalo bi smanjiti broj potrebnih procedura za dobijanje licenci za poslovanje, potrebno vreme za dobijanje licenci, troškove za dobijanje licenci, vreme potrebno za registraciju vlasništva, broj plaćanja poreza, vreme potrebno za prijavu i plaćanje poreza i vreme potrebno za primenu ugovora (*enforcing contracts*), a povećati stopu oporavka kapitala nakon zatvaranja poslovanja.

Tabela 1. *Indikatori kompozitnog indeksa: Doing Business in Serbia 2012*

Pojedinačni indikatori:	rang 2012	rang 2011	Promena ranga
Otpočinjanje biznisa	92	81	↓ -11
Dobijanje građevinskih dozvola	175	174	↓ -1
Pristup električnoj energiji	79	77	↓ -2
Registrowanje imovine	39	98	↑ 59
Dobijanje kredita	24	21	↓ -3
Zaštita investitora	79	74	↓ -5
Plaćanje poreza	143	140	↓ -3
Prekogranična trgovina	79	78	↓ -1
<i>Enforcing contracts</i>	104	94	↓ -10
Rešavanje nesolventnosti	113	91	↓ -22

Internet, <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/serbia/>.

Veoma se važnim smatraju rezultati do kojih se dolazi preko *Business Environment and Enterprise Performance Survey (Problems Doing Business 2008: Response Summary)*.²⁴ BEEPS pokazuje da problemi vezani za poreske stope predstavljaju glavnu i veoma ozbiljnu barijeru u Srbiji za 30% anketiranih preduzeća (od 353 koliko ih je intervjuisano), a u SEE (zemlje Jugoistočne Evrope) za 25% kompanija. Korupcija predstavlja glavni i izuzetno veliki problem firmi u Srbiji (za 37% anketiranih), a u SEE za 33%. Kriminal i krađe predstavljaju glavni i izuzetno veliki problem u Srbiji za 13%, a u SEE 22% anketiranih. Poreska administracija predstavlja glavni i izuzetno veliki problem u Srbiji za 14%, a u SEE za 16%. Pravosuđe predstavlja glavni i izuzetno veliki problem u Srbiji za 18% anketiranih, a u SEE za 18%. Carina i trgovinska regulativa predstavlja glavni i izuzetno veliki problem u Srbiji za 18% anketiranih, a u SEE za 14%.

Korupcija je u Srbiji od trećeg po rangu problema postala prvi od 2005. do 2008. Ipak, broj firmi koje smatraju da im to nije problem povećan je sa 27% na 31%. Poboljšanja se mogu naći i u većini drugih oblasti (procenat

²⁴ The World Bank Group January 2010, BEEPS At-A-Glance 2008 Serbia, Problems Doing Business 2008: Response Summary, Internet, <http://www.doingbusiness.org/rankings>.

intervjuisanih kompanija koje smatraju da im sudstvo nije problem veći je 2008: 42%, u odnosu na 2005: 23%). Ipak, kriminal nije problem za 56% kompanija 2005, i 54% firmi 2008, što je gori pokazatelj. Procenat firmi koje kažu da su neoficijelna plaćanja frekventna smanjen je sa 32% na 16%, a u SEE sa 28% na 10%. Procenat firmi koje su potvrdile neoficijelna plaćanja pao je sa 34% na 17%, kao i u SEE (sa 36% na 14%). Mito kao procenat godišnjih prodaja za sve firme porastao je sa 0,6% na 0,7%, a u SEE sa 0,8% na 0,9%. Procenat firmi koje kažu da je mito frekventno u carinsko-uvoznim poslovima pao je sa 24% na 9%, a u SEE sa 19% na 5%.²⁵ Procenat vrednosti ugovora koji se prosečno plaća da bi se obezbedio posao sa državom za sve kompanije porastao je sa 1,5% na 1,7%, a u SEE pao sa 2,3% na 1,3%. Procenat firmi koje kažu da je mito frekventno kod plaćanja poreza pao je sa 21% na 9%, a u SEE sa 19% na 5%. Procenat firmi koje kažu da je mito frekventno kod poslova sa pravosuđem pao je sa 22% na 9%, a u SEE sa 18% na 5%.

Business Environment and Enterprise Performance Survey-BEEPS (European Bank for Reconstruction and Development, EBRD) pokazao je da se kod praktično svih zemalja u tranziciji poslovno okruženje značajno poboljšalo od 1999. do 2002, što se nastavilo i 2005. (i indirektno se može zaključiti i 2008), uključujući i glavne pokazatelje korupcije. SRJ je po intezitetu borbe protiv korupcije zaključno sa 2002. imala koeficijent 0,467, Slovačka 0,907, Ukrajina 0,389, Bugarska 0,704, Rusija 0,200, a prosek je bio 0,448. Po indeksu agregatnog programa za borbu protiv korupcije SRJ je imala indeks 0,817, Ukrajina 0,500, Bugarska 0,667, BiH 0,167, Hrvatska 0,867, a prosek je bio 0,357. Nije nimalo slučajno da su većina zemalja sa visokim intenzitetom borbe protiv korupcije bile kandidati za članstvo u EU.

5. Domaće ankete o rasprostranjenosti korupcije

Istraživanje Republičkog zavoda za statistiku i Kancelarije Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal (*United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC*) ukazuje na to da građani Srbije korupciju smatraju trećim po rangu problemom sa kojim se suočavaju, posle nezaposlenosti i siromaštva, odnosno niskog životnog standarda. U toku 12 meseci koji su prethodili anketi, 14% stanovnika Srbije je direktno ili indirektno imalo iskustvo sa podmićivanjem državnih službenika. Stopa rasprostranjenosti korupcije među građanima koji su bili u kontaktu sa državnim službenicima u tom periodu iznosi 9%. U Šumadiji i Zapadnoj Srbiji stopa rasprostranjenosti korupcije niža je od nacionalnog proseka. Više od polovine (52%) mita plaća se u novcu, a jedna trećina (34%) u hrani i piću. Prosečno mito isplaćeno u novcu u Srbiji iznosi 165 evra. U 56% slučajeva građani Srbije sami iniciraju davanje mita, a u 14% slučajeva mito se otvoreno traži. Glavni ciljevi davanja mita u Srbiji su ubrzavanje procedure (34%) ili dobijanje boljeg tretmana (18%) i završavanje procedure (18%). Među građanima koji

²⁵ Procenat firmi kojima celokupna prodaja dolazi od direktnog izvoza je 10% za obe godine u Srbiji, a u SEE 14% i 8%.

odbijaju da plate mito, svaki treći ne pristaje da dâ mito lekarima, a 29% odbija da dâ mito policiji. Među građanima Srbije koji su imali iskustvo sa davanjem mita, manje od 1% je taj slučaj i prijavilo. Šest odsto novozaposlenih državnih službenika je u toku tri godine koje su prethodile anketi sebi obezbedilo posao uz pomoć mita. Procenat građana kojima je ponuđeno mito na lokalnim izborima iznosio je 7% i isto toliko na poslednjim parlamentarnim/predsedničkim izborima.²⁶

Istraživanje koje je agencija *TNS Medium Galup* sprovela za potrebe Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (*United Nations Development Programme, UNDP*) u Srbiji pokazalo je da je u koruptivnim aktivnostima direktno učestvovalo 13% ispitanika (koji su rekli i da je trećina ispitanika iz njihovog okruženja dalo mito).²⁷ Građani Srbije u najvećoj meri mito su davali doktorima (57%), policajcima (26%) i zaposlenima u državnoj upravi (13%). Prosečan iznos novca datog za mito u oktobru 2010. iznosio je 255 evra, što je veći prosečni iznos u poređenju sa istraživanjima iz marta 2010. (169 evra) ili oktobra 2009. (164 evra). Građani su se praktično navikli na korupciju: 83% ispitanika reklo je da je korupcija uobičajena praksa u Srbiji. Istraživanje je pokazalo da građani smatraju da su političke partije i zdravstveni sistem najkorumpiraniji.

Izveštaji EBRD ukazuju na to da je i pitanje nezaposlenosti vezano za kvalitet poslovnog okruženja. Veća transparentnost između Vlade i privrednog sektora smanjila bi prilike za iznuđivanje novca, jer kompanije u Srbiji kao glavnu prepreku vide korupciju. Velike kompanije uspeavaju da se izbore s tim, ali zato mala i srednja preduzeća trpe najveći pritisak korupcije. Postoji i dosta žalbi na glomazni državni aparat (komplikovane i spore birokratske procedure), koji sprečava rast privatnog sektora.

6. Veoma spor pad broja koruptivnih aktivnosti u Srbiji

Srbija je 2005. donela Nacionalnu strategiju za borbu protiv korupcije (obuhvata tri ključna elementa: efikasnu primenu antikorupcijskih propisa; prevenciju, koja podrazumeva otklanjanje mogućnosti za korupciju, i podizanje svesti i obrazovanje javnosti, radi javne podrške za sprovođenje antikorupcijske strategije). Cilj strategije, koji posle šest godina od njenog donošenja nije ni blizu ispunjenja, je smanjenje korupcije i postizanje antikorupcijske kulture na nivou razvijenih evropskih zemalja.²⁸

Korupcijom u Srbiji i zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za EU, bavi se i Evropska komisija u svojim izveštajima. U

²⁶ Republički zavod za statistiku RS, United Nations Office on Drugs and Crime, 2011, *Korupcija u Srbiji: iskustvo građana* (Kancelarija Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal, Beč), Internet, http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/00/39/54/Korupcija_u_Srbiji_-_Iskustva_gradjana.pdf.

²⁷ TNS Medium Galup & UNDP, 2010, Treći talas istraživanja, oktobar 2010. godine, Ispitivanje javnog mnjenja o korupciji, oktobar 2010.

²⁸ Internet, http://www.mpravde.gov.rs/images/Borba_protiv_korupcije_lat_1.pdf.

poslednjem se navodi da je Srbija ostvarila izvestan napredak, ali da je korupcija i dalje rasprostranjena u mnogim oblastima i da predstavlja ozbiljan problem. U zaključku poglavlja o korupciji navodi se da je institucionalni okvir za borbu protiv korupcije postavljen početkom rada Agencije za borbu protiv korupcije januara 2010.²⁹

Veće GRECO (Evropska grupa zemalja protiv korupcije: *The Council of Europe's Group of States against Corruption*) u trećem evaluacionom izveštaju o Srbiji (2010) akcentuje spremnost zemlje da ispuni standarde GRECO. Ipak, naglašava se i potreba snažnije kampanje protiv korupcije, posebno u kontekstu jačanja supervizije finansiranja stranaka.³⁰

Savet stranih investitora u Srbiji u svojoj publikaciji za 2010. (Bela knjiga, FIC) potencira mere za unapređenje antikoruptivnih radnji. Radi sprečavanja pranja novca preporučuje se usvajanje neophodnih podzakonskih akata koji će precizirati primenu zakonskih odredbi i vršiti stalnu procenu zakonske normative kako bi bile u skladu sa međunarodnim pravilima i standardima. Kod prevencija zloupotreba i prevarnih radnji trebalo bi obezbediti pravilno i pravovremeno sprovođenje Krivičnog zakona (proširivanje „kriminalne zone“ kod postojećih privrednih krivičnih dela i propisivanje novih krivičnih dela u ovoj oblasti).³¹

Korupcija može imati korene u kulturi i istoriji, ali je to, pre svega, ekonomski i politički problem. Indikatori nivoa korupcije u Srbiji, i pored toga što nisu potpuno jednoznačni, ukazuju na to da posle 2000. dolazi do trenda vrlo sporog pada koruptivnih aktivnosti u našoj zemlji. Finansijska i ekonomska kriza krajem dvadesetog veka dodatno usporava ovaj trend. Napredak u borbi protiv korupcije u Srbiji ocenjen je kao spor i od strane Saveta Evrope i Evropske komisije. Ipak, evaluacija napretka bila bi potpunija da postoje napredniji domaći indikatori korupcije ili metode evaluacije progressa u borbi protiv korupcije. U svakom slučaju, očekuje se

²⁹ U izveštaju se takođe navodi i da je, iako Savet za borbu protiv korupcije nastavlja savetodavne aktivnosti, „primena Akcionog plana ipak spora“; „Malo je napretka ostvareno u istragama i sudskim procesuiranjima slučajeva korupcije, broj konačnih presuda je ostao mali, posebno u slučajevima na visokom nivou“, navodi izvršno telo Evropske unije; Komisija dodaje da Agencija za borbu protiv korupcije ne radi u punom sastavu, nema stalne prostorije i opremu, niti mogućnosti da efikasno procenjuje ispravnost i potpunost imovinskih prijava javnih službenika. Javne nabavke, procedure privatizacije i javna potrošnja ostaju oblasti koje izazivaju ozbiljnu zabrinutost, dok nezavisni nadzor još nije obezbeđen. Postavljanje Državne revizorske institucije ide sporo.

³⁰ GRECO je osnovan 1999. od strane Saveta Evrope radi monitoringa antikorupcijskih politika država. GRECO ima 48 članica, od kojih samo SAD nije evropska, Internet, <http://www.topix.com/forum/world/serbia/TVI0KRO22BJN0JSA7>, 6.12.2010.

³¹ Preporučuje se i uspostavljanje temeljnih provera u procesu osnivanja privrednih subjekata, pre svega u situacijama kada se formira veliki broj povezanih preduzeća i kada je samim tim potrebno više napora da se utvrdi njihova vlasnička struktura. Naglašava se potreba za poboljšanjem procedura, boljom kontrolom državnih organa i obezbeđivanjem njihovog blagovremenog odgovora. Potrebno je takođe i poboljšati razmenu informacija između banaka i državnih organa na dnevnoj osnovi, Internet, <http://www.fic.org.rs/admin/download/files/cms/attach?id=193>.

da nastavak reformi u raznim oblastima društvenog života, koji je usko povezan i uslovljen evropskim integracijama, omogućí da ovaj pozitivni trend ne bude prekinut, već po mogućnosti ubrzan. Po parametrima nivoa korupcije Srbija zaostaje za zemljama regiona koje su ušle u EU ili su blizu ulaska u tu integraciju.

Jasno je da su sistemske reforme put kojim bi trebalo nastaviti. Ipak, često se proizvoljne ocene – poput onih da se koruptivnim kanalima godišnje „odlije“ čak 8% BDP a u oblasti javnih nabavki tri do četiri milijarde evra – čine preteranim, i ne doprinose borbi protiv korupcije.

Bibliografija

1. Abed, George T. & Davoodi, Hamid R. (2002): “Corruption, Structural Reforms, and Economic Performance in the Transition Economies”, in: George T. Abed and Sanjeev Gupta (Ed.): *Governance, Corruption, & Economic Performance*, International Monetary Fund, Publication Services, Washington, D.C., pp. 489–537.
2. Dreher A. and Herzfeld T, 2005, *The Economic Costs of Corruption: A Survey and New Evidence*; Thurgau Institute of Economics, Kreuzlingen and University of Konstanz.
3. Frank, B. & Schulze, G.G. (2000), “Does economics make citizens corrupt?”, *Journal of Economic Behavior and Organization*, 43, pp. 101–103.
4. Gupta, S., Davoodi, H., Alonso-Terme, R. (2002): “Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty?”, *Economics of Governance*, Vol. 3, pp. 23–45.
5. Kaufmann D, Kraay A, Mastruzzi M, 2009, *Governance Matters VIII: Aggregate and Individual Governance Indicators, 1996–2008*, World Bank Policy Research Working Paper No. 4978.
6. Lambsdorff, J. Graf (2003), “How Corruption Affects Productivity”, *Kyklos*, Vol. 56 (4), pp. 459–476.
7. Mo, Pak Hung (2001), “Corruption and Economic Growth”, in: *Journal of Comparative Economics*, 29 (1), pp. 66–79.
8. Republički zavod za statistiku RS, United Nations Office on Drugs and Crime, 2011, *Korupcija u Srbiji: istkustvo građana* (Kancelarija Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal, Beč).
9. Rouz-Ejkerman S., 2007, *Korupcija i vlast (Uzroci, posledice, reforma)*, Službeni glasnik, Beograd, str. 9.
10. Tanzi V., Davoodi H., 1997, *Corruption, Public Investment, and Growth*, IMF, NBER, International Monetary Fund (IMF) – Fiscal Affairs Department, October 1997. IMF Working Paper No. 97/139.
11. The World Bank Group January 2010, *BEEPS At-A-Glance 2008 Serbia, Problems Doing Business 2008: Response Summary*.
12. TNS Medium Galup & UNDP, 2010, *Treći talas istraživanja*, oktobar 2010. godine, Ispitivanje javnog mnjenja o korupciji, oktobar 2010.
13. UN Declaration against Corruption and Bribery in International Commercial Transaction, United Nations Resolution Against Corruption and Bribery, 51/191.
14. Wei, S-J. & Smarzynska B., 2000, *Corruption and Composition of Foreign Direct Investment: Firm-Level Evidence*, NBER Working Paper 7969.33.

15. Yang D., 2005, "Integrity for Hire: An Analysis of a Widespread Program for Combating Customs Corruption", Working Papers 525, Research Seminar in International Economics, University of Michigan.

Goran NIKOLIĆ, Ph.D.

CORRUPTION: CHANGES IN THE SERBIAN GLOBAL POSITION IN THE LAST DECADE

ABSTRACT

Even though not completely unambiguous the indicators of the level of corruption in Serbia show that after 2000 there has been a trend of very slow decline of corrupt activities. The progress in the fight against corruption in Serbia is rated slow on the part of the Council of Europe and the European Commission. However, the evaluation of progress would be more complete if there were more advanced domestic indicators of efficiency in the fight against corruption.

It is expected that the continuation of reforms in the sphere of European integration will enable this trend to proceed. The systemic reforms are the way to go on. In accordance with the parameters of the level of corruption (Corruption Perceptions Index, Doing Business rank, SEF list of competitiveness, control of corruption index, etc...) Serbia lags behind EU countries or those that are close to join this integration.

Key words: Corruption, Serbia, region, reforms, rank.